

ÖĞRETMENLERE GÖRE İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ PROGRAMINDA YER ALAN İNANÇ ÖĞRENME ALANI KAZANIMLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ (*)

İsmail BULUT (**)

İsmail ARICI (***)

Celal BÜYÜK (****)

ÖZ

Bu araştırma, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyini tespit amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında, inanç öğretimi alanı, kazanımların gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla bir görüşme ve anket formu hazırlanmış, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine uygulanmıştır. Anket formunda yer alan maddelere verilen cevapların analiz ve değerlendirmeleri yapılarak kazanımların gerçekleşme düzeyleri tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında kullanılan içeriğin, inanç öğrenme alanı kazanımlarının çoğunlukla gerçekleşmesini sağladığı, öğretmenlerin ders kitabı dışında başka kaynakları da kullandığı, etkinliklerin de kazanımları gerçekleştirmede önemli etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnanç, İnanç Öğretimi, İnanç Öğretimi Alanı Kazanımları, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi.

* Bu çalışma Atatürk Üniversitesi BAP kapsamında gerçekleştirilen, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi" adlı 2010/201 numaralı araştırma raporu temel alınarak yapılmıştır.

** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ismail.bulut@atauni.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ismail.arici@atauni.edu.tr

**** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, celal.buyuk@atauni.edu.tr

ABSTRACT

Realization Levels of Faith Teaching Area Achievements in the Course Book of Religious Culture and Moral Knowledge for Primary School Education

This study has been carried out in an attempt to determine the realization levels of faith teaching area achievements in the course book of religious culture and moral knowledge for primary school education.

Within the context of the study, a questionnaire and interview form have been prepared and applied to the teacher of religious culture and moral knowledge for primary school education course in an attempt to determine the realization levels of achievements. By analyzing and evaluating the answers given to the items involving in the questionnaire, the realization levels of achievements have been determined.

In consequence of the study, it is concluded that the content of the religious culture and moral knowledge course book enables faith teaching area achievements to be realized, teachers use different sources apart from the course book and activities have significant influence on realizing the achievements.

Keywords: *Faith, Faith Teaching, Faith Teaching Area Achievements, Religious Culture and Moral Knowledge Course.*

Giriş

Günümüzde çağdaş eğitim, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirerek bireyin, kendine güvenen, bilgili, başarılı, verimli ve doyurucu bir yaşam ortaya koymasını hedeflemektedir. Çağdaş eğitim bireyin ruhsal ve toplumsal bakımdan gelişmesini, kendisinin ve toplumun yararına beceriler kazanmasını, bu dengeyi sağlamasını amaçlamaktadır.¹

Bu süreçte öğrencilerin;

- Anlama, sıralama, sınıflandırma, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme,
- Bilgiyi araştırma, yorumlama ve zihninde yapılandırma,
- Kendini ifade etme, iletişim kurma, arkadaşlarıyla işbirliği yapma, tartışma gibi çeşitli ve üst düzey zihinsel becerileri kazanmaları beklenmektedir. Diğer derslerle birlikte Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde de bu becerilerin kazandırılması gerekmektedir.²

1 Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.153.

2 MEB, *İDKAB Program Kılavuzu*, 2010, Ankara, s.3.

MEB, gelişen sosyal, kültürel ve dini anlayış paralelinde öğretim programlarında yenilenme çalışmaları yapmaktadır. İlköğretim aşamasında din öğretimi programları 2002 yılında yeni bir bakış açısıyla oluşturulmuş, mezhebe dayalı yaklaşımdan mezhepler üstü bir yaklaşıma geçilmiştir (Doğan-Altaş, 2004; 23-38). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının yenilenme gerekçelerinden birisi olarak, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğinin belirlenmesinde “dinin temel bilgi kaynakları dikkate alınarak İslam’ın kök değerleri çerçevesinde “mezhepler üstü (herhangi bir mezhebi esas almayan, mezhebî tartışmalara girmeyen) ve dinler açılımlı” bir yaklaşımın benimsendiği vurgulanmaktadır.³

Geliştirilen programla öncelikle öğrencilerin din ve ahlak hakkında objektif bilgi sahibi olmaları, öğrenme-öğretme sürecinde öğretim programı vasıtasıyla kazanmaları hedeflenen bilgi, beceri, tutum, değer, kavram ve öğrenci merkezli yaklaşımlarla bir arada yaşama bilincine ulaşmaları hedeflenmiştir.

İlköğretimde zorunlu dersler arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programlarının geliştirilmesi aşamasında kazanımların üst düzeyde gerçekleşmesini sağlamak hedeflenmiştir.

Yeni program anlayışında, eğitim ve öğretim etkinliklerinin temel amacı, kazanımların gerçekleşmesi olduğuna göre, kazanımların ne ölçüde gerçekleştiğine ve gerçekleşmesini etkileyen faktörlere yönelik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kazanımların gerçekleşmesi ve öğrencilerin olumlu bir dini tutum kazanmasında, bu dersi okutan öğretmenlerin de büyük rolü vardır. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmenlerinin istenmeyen bazı davranışları, öğrencilerin olumsuz dinî tutum geliştirmelerine neden olabilmektedir. Din dersinin seçmeli olduğu dönemde; öğretmenler, öğrencilerin bu dersi seçme sebeplerinden birisi olarak, öğretmenin etkili kişiliği ve olumlu tutumu olduğunu vurgulamışlardır. Öğrencilerin, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmenlerinin sözlerini doğru olarak kabul ettikleri, ona güvendikleri araştırma bulgularındandır.⁴

Farklı kültür ve dini anlayışlara sahip bireylerin neye inanmaları gerektiğini bilmesi ve doğru inanca sahip olmaları, farklı inançtan olan diğer insanlara karşı hoşgörülü olmaları, toplumsal barışa katkı sağladığı gibi, Avrupa Birliği sürecinde dinî özgürlükler kapsamında yaşanan tartışmaların önüne geçebilecek düzenlemelere de imkân sağlayacaktır.

3 MEB, *İDKAB Program Kılavuzu*, s.3).

4 Arıcı, İsmail, “*Öğrencilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenine Yönelik Tutumları*”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12/2, 2007, s. 16.

Örgün eğitim kurumlarımızda din öğretimi, bir bilgi verme vasıtası olmakla beraber, aynı zamanda insanın bilgi elde etme yollarını ve aklını kullanma kabiliyetini geliştiren bir süreç olmalıdır. Bu noktada karşımıza din öğretiminin önemli bir amacı çıkmaktadır: “Yetişmekte olan nesle din hakkında doğru bilgi vermek ve öğrencileri bilinçlendirmek.” Kendilerine sunulan alternatifleri inceleyebilmeleri için öğrencilerin bakış açılarının geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Öğrenciler körü körüne uygulayıcı olmamalıdır. Onlar, bilginin hangi amaçla, kim için ve nasıl kullanılabileceğini sorgulayacak biçimde yetiştirilmelidirler. Öğrencilerin, özellikle inanç ve hayat konusundaki tercihlerini özgür olarak yapabilmeleri din öğretiminin esas amacıdır; bilinçli dindarlık da budur. Bu amaçlara uygun olarak din öğretimi, öğrencinin kendi akıl yürütme gücünü kullanarak varlıklar içindeki konumunu belirlemesine katkıda bulunacaktır.

Dinin, tarih boyunca insanlara güç veren, toplumu düzenleyen, fazilet ve iyiliğe yönelten, sıkıntıları gideren, güven duygusu aşıl原因 sadece insanlara özgü bir dost olduğu bir gerçektir.⁵ Böylesine çok yönlü bir etkiye sahip, son derece önemli bir olguyu konu edinen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, beklenen fonksiyonları ne derecede yerine getirmektedir?

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinden elde edilen verilerin çözümlenmesinden ortaya çıkan araştırma bulgularının, din öğretimi program geliştirme çabalarına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın temel problemi, öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi inanç öğrenme alanı ile ilgili kazanımların gerçekleşme düzeyini ve bunu etkileyen faktörleri tespit etmektir.

Öğretmenlere göre, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki inanç öğrenme alanı ile ilgili kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmeyi temel problem edinen araştırmanın alt problemleri de şunlardır:

- Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi nasıldır?
- Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi kullanılan yöntemlere göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının gerçekleşmesinde ders kitapları yeterli midir?

5 Küçük, Abdurrahman-Tümer, Günay. *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1993, s.39.

- Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi, öğrencilerin inanç öğrenme alanı konularını öğrenmede zorlandıkları konulara göre farklılaşmakta mıdır?

1. Denenceler

- İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitaplarındaki işleniş ve etkinlikler, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğrenme alanındaki kazanımların gerçekleşme düzeylerini etkilemektedir.
- Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi yüksektir.
- Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi, kullanılan yöntemlere göre farklılaşmaktadır.
- Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının gerçekleşmesinde ders kitapları yeterlidir.
- Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi, öğrencilerin inanç öğrenme alanı konularını öğrenmede zorlandıkları konulara göre farklılaşmaktadır.

2. Amaç ve Önem

Araştırmanın temel amacı, öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde etkili faktörleri tespit etmektir. Yine İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyini tespit etmek araştırmanın amaçlarındandır.

Araştırmada; İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde sınıf düzeyinin, öğretmenin kullandığı yöntemlerin, ders kitabı dışındaki kaynakların, zorlandıkları konuların, en çok soru sordukları konuların İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşmesine etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Kazanımlar, öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde, öğrencilerin kazanması kararlaştırılan bilgi, değer, beceri ve tutumlardır. Bu sebeple öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişmeleri, kazanımların edinilmesine bağlıdır. Kazanımlar, programda öğrencilerin geli-

şim düzeyine ve öğrenme alanının özelliğine göre 4. sınıftan 8. sınıfa kadar verilmiş olup kazanımların yazılımında bir sistematiklik de gözetilmiştir. Kazanımlar belirlenirken kavram, değer ve beceriler esas alınmıştır. Programda yer alan kazanımların, öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilecek etkinlikler aracılığıyla elde edilmesi söz konusudur. Bu nedenle ders kitapları kazanımların gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir.

İnanç öğrenme alanından edineceği kazanımlar sonucu öğrencinin, günlük hayatta kullanılan ifade ve kavramları anlayabilen, Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şehadet'in anlamlarını öğrenen, evde ve dinî mekânlarda kullanılan dinî sembollerini tanıyan, din ve ahlakı tanımlayabilen, din hakkında bilgi sahibi, güzel söz söyleyen ve güzel davranan, akıl sahibi, özgür ve inanan bir varlık olduğunun bilincine varan, bilerek inanan, tek tanrı inancını temellendirebilen, Allah'la sağlıklı bir iletişim kurma yollarını kavrayan, yaşamını anlamlandıran, Allah tarafından gönderilen Peygamberlerin ve getirdikleri vahyin amaçlarını irdeleyen, ilahî vahiyle gelen kitapları tanıyan, melekler ve şeytanın varlık kategorileri arasındaki yerini açıklayan; yaptığı iyilik ve kötülüğün karşılığını mutlaka göreceğine ilişkin bir sorumluluk ve bilinçle hareket eden birey olarak yetişmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bireyin, güçlü bir inançla, insanlığını daha iyi gerçekleştirebilmesi, diğer inanç sahiplerine saygılı olması ve tevhit inancına mensubiyet şuurunu güçlendirmesi amaçlanmıştır.⁶

Bu doğrultuda İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyinin ve bunu etkileyen faktörlerin tespit edilecek olması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

3. Yöntem

Araştırmanın modeli, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyinin; sınıf düzeyine, öğretmenin kullandığı yöntemlere, ders kitabı dışındaki kaynaklara, zorlandıkları konulara, en çok soru sordukları konulara göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelediği için, "Nedensel Karşılaştırma"⁷ modeline uygundur.

Araştırmanın evreni, Erzurum merkez ilçelerinde bulunan tüm ilköğretim okullarındaki İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmenleridir. Araştırmada belirlenen denenceleri test etmek amacıyla, "Basit Tesadüfi Örnekleme"⁸ yöntemine göre, Erzurum İli merkez ilçelerde bulunan ilköğretim

6 İDKAB Program Kılavuzu, s.15.

7 Balcı, Ali, *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 5. Baskı, PegemA Yayınları, Ankara, 2005, s.190-191.

8 Ural, Ayhan-Kılıç, İbrahim, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Detay Yayınları, Ankara, 2005, s.34.

okullarında görev yapan 88 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmeni de araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur.

4. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Araştırmada, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla, katılımcılara “Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi” ölçeğinin de yer aldığı anket formu uygulanmıştır.

Anket formunda, “Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi” ölçeği ile birlikte İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyini etkileyen faktörleri tespit etmek amacıyla aşağıdaki sorulara yer verilmiştir:

- *İnanç öğrenme alanı konularını nasıl işliyorsunuz?*
- *İnanç öğrenme alanı konuları ile ilgili ders kitaplarının içeriğini yeterli buluyor musunuz?*
- *Başka kaynaklara ihtiyaç duyuyor musunuz?*
- *Öğrencilerinin inanç öğrenme alanı konularını öğrenmede zorlandıkları konular nelerdir?*

“Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi” ölçeğinde katılımcılar, inanç öğrenme alanı ünitelerinde yer alan kazanımların her biri için, *en az düzeyde gerçekleşiyorsa 1, az düzeyde gerçekleşiyorsa 2, orta düzeyde gerçekleşiyorsa 3, iyi düzeyde gerçekleşiyorsa 4, en çok düzeyde gerçekleşiyorsa 5 derecesini* işaretleyerek görüşlerini belirtmeleri istenmiştir.

“Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi” ölçeğinde puanlama yapılırken, “kazanımlar çok iyi düzeyde gerçekleşiyor” seçeneğine 5 puan, “kazanımlar iyi düzeyde gerçekleşiyor” seçeneğine 4 puan, “kazanımlar orta düzeyde gerçekleşiyor” seçeneğine 3 puan, “kazanımlar az düzeyde gerçekleşiyor” seçeneğine 2 puan, “kazanımlar çok az düzeyde gerçekleşiyor” seçeneğine 1 puan verilmiştir. “Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi Ölçeği”nden alınabilecek en yüksek puan, 4. Sınıflar için $7 \times 5 = 35$, en düşük puan ise $7 \times 1 = 7$; 5. Sınıflar için $6 \times 5 = 30$, en düşük puan ise $6 \times 1 = 6$; 6. Sınıflar için $9 \times 5 = 45$, en düşük puan ise $9 \times 1 = 9$; 7. Sınıflar için $13 \times 5 = 65$, en düşük puan ise $13 \times 1 = 13$; 8. Sınıflar için $8 \times 5 = 40$, en düşük puan ise $8 \times 1 = 8$ 'dir. Yüksek puan olumlu bir katılım, düşük puan ise olumsuz bir katılım düzeyinin göstergesi olmaktadır.

Uygulama sonucu elde edilen verilerin istatistiki analiz ve çözümlenmeleri, SPSS programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

5. Bulgular ve Tartışma

5.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Araştırmamıza katılan öğretmenlerden elde edilen katılım puanlarının betimsel analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri:

N	Madde Sayısı	X	S
88	43	169,68	26,7231

Tablo 1'ye göre, öğretmenlerden elde edilen katılım puanlarının ortalaması $X=169,68$ standart sapması ise, $S=26,72$ 'dir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ölçekte bulunan her bir maddeye katılım düzeyleri toplam puanlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede aşağıda bulunan puan aralıkları esas alınmıştır:

Tablo 2. Tutum Maddelerine Katılım Düzeylerinde Esas Alınan Puan Aralıkları:

Puan Aralığı	Gerçekleşme düzeyi
1.00 - 1.79	Hiç
1.80 - 2.59	Az
2.60 - 3.39	Orta
3.40 - 4.19	Oldukça
4.20 - 5.00	Tam

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi Ölçeği'nden elde edilen, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmenine yönelik 43 kazanımın gerçekleşme düzeyine ait ortalama değerler Tablo 3'de sunulmuştur:

Tablo 3. Öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri:

İlköğretim İDKAB dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyleri		X	Gerçekleşme Düzeyi	
4. sınıf	Kazanım-3	Kelime-i tevhit ve kelime-i şehadetin anlamlarını açıklar.	4,24	Çok İyi
	Kazanım-6	Dinin ahlaklı olmayı gerektirdiğini fark eder.	4,22	Çok İyi
	Kazanım-1	Dinî ifadelerin günlük konuşmalarımızda nerede ve nasıl kullanıldığını fark eder	4,13	İyi
	Kazanım-2	Selamlaşmanın iletişimdeki önemini fark eder.	4,08	İyi
	Kazanım-4	Din hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu fark eder.	3,90	İyi
	Kazanım-5	Din ve ahlak kavramlarını tanımlar.	3,60	İyi
	Kazanım-7	Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olur.	3,40	İyi
5. sınıf	Kazanım-3	Allah'ın bizi ve her şeyi yarattığının farkında olur.	4,57	Çok İyi
	Kazanım-5	Allah'ın her şeyi işittiği, bildiği, gördüğü ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur.	4,41	Çok İyi
	Kazanım-4	Allah'ın eşi ve benzeri olmadığını açıklar.	4,36	Çok İyi
	Kazanım-1	İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olur.	4,14	İyi
	Kazanım-2	Evrandeki düzenden hareketle yaratıcının varlığını açıklar.	4,10	İyi
	Kazanım-6	Çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile iyi işler yapmaya istekli olur.	3,94	İyi
6. sınıf	Kazanım-1	Peygamber kavramını açıklar.	4,18	İyi
	Kazanım-9	İlahî kitap ve sahifelerin hangi peygamberlere gönderildiğini belirtir.	4,06	İyi
	Kazanım-4	Peygamberlerin sahip oldukları nitelikleri açıklar.	3,99	İyi
	Kazanım-7	İlahî kitabın anlamını açıklar.	3,95	İyi
	Kazanım-3	Peygamberlerin insanlardan seçilmesinin nedenlerini irdeler.	3,93	İyi
	Kazanım-8	Allah'ın insanlara niçin vahiy gönderdiğini temellendirir.	3,91	İyi
	Kazanım-5	Mucize kavramının ne anlama geldiğini açıklayarak bunun peygamberlere ait bir özellik olduğunu farkında olur.	3,78	İyi
	Kazanım-6	Bütün peygamberlere gelen vahiylerin ortak yönlerini fark eder.	3,67	İyi
	Kazanım-2	Kur'an'da adı geçen peygamberleri listeler.	3,65	İyi

7. sınıf	Kazanım-3	Meleklerin iyiliğin ve güzelliğin sembolü olduğunun farkında olur.	4,37	Çok iyi
	Kazanım-2	Meleklerin özellikleri ve görevlerinin neler olduğunu belirtir.	4,28	Çok iyi
	Kazanım-7	Ruh çağırma, falcılık, sihir ve büyü gibi batıl inançların toplum üzerindeki olumsuz etkilerini fark eder.	4,10	İyi
	Kazanım-4	Melek inancının, davranışları güzelleştirmedeki rolünü fark eder.	4,05	İyi
	Kazanım-13	İnsanın dünya hayatında yaptıklarının karşılığı olduğunu günlük hayattan örneklerle açıklayarak iyi davranışlarda bulunmaya, kötü davranışlardan sakınmaya istekli olur.	4,01	İyi
	Kazanım-9	Hesap, mizan, cennet ve cehennem gibi kavramların anlamlarını açıklar.	3,98	İyi
	Kazanım-8	Ahiret, kıyamet, yeniden dirilme gibi kavramların anlamlarını açıklar.	3,97	İyi
	Kazanım-12	Ahiret inancının bireyin hayatı anlamlandırmasına nasıl katkı sağladığının farkında olur.	3,88	İyi
	Kazanım-1	Varlıklar âlemini sınıflandırarak özelliklerini örneklerle açıklar.	3,80	İyi
	Kazanım-11	Allah'ın adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasındaki ilişkiyi fark eder.	3,76	İyi
	Kazanım-6	Şeytanın kötülüğünden korunma hususunda Kur'an'ın öğütlerinden örnekler verir.	3,60	İyi
	Kazanım-10	Ahiretin varlığını Kur'an'dan örneklerle açıklar.	3,40	İyi
	Kazanım-5	Cinlerin varlığı ile ilgili Kur'an'dan örnekler verir.	3,02	İyi
8. sınıf	Kazanım-6	Her canlının bir sonu olduğunun farkına varır.	4,60	Çok iyi
	Kazanım-7	Allah'a güvenmenin (tevekkül) pasif bir bekleyiş olmadığını farkında olur.	4,27	Çok iyi
	Kazanım-2	Allah'ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığına örnekler verir.	3,98	İyi
	Kazanım-5	İnsanın çalışmasının karşılığını alacağı bilinciyle hareket eder.	3,89	İyi
	Kazanım-3	Evrendeki fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasaları fark eder.	3,86	İyi
	Kazanım-4	İnsanın akıl ve irade sahibi olması ile özgür ve sorumlu bir varlık olması arasındaki ilişkiyi açıklar.	3,70	İyi
	Kazanım-1	Kaza ve kader kavramlarını açıklar.	3,55	İyi
	Kazanım-8	Kaza ve kaderle ilgili toplumda yaygın olan yanlış anlayışların sebeplerini açıklar	3,41	İyi

Tablo 3'de verilen bulgular incelendiğinde, Öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçek-

leşme Düzeyi ne katılımlarını ifade eden 43 maddenin 9'una "çok iyi", 34'üne "iyi" düzeyde katıldıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi ne katılımlarına ilişkin ortalama puanlar 3,02-4,60 arasında değişmektedir. Katılımcıların en çok katıldıkları madde; 8. Sınıf 6. Kazanımı olan "Her canlının bir sonu olduğunun farkına varır" maddesi en az katıldıkları madde ise, 7. Sınıf 5. Kazanımı olan, "Cinlerin varlığı ile ilgili Kur'an'dan örnekler verir" maddesidir.

Ölçekten elde edilen veriler hep birlikte değerlendirildiğinde, öğretmenlerin katılım düzeylerinin, olumlu ve "iyi" seviyesinde yüksek olduğu görülmektedir.

5.1. Araştırmanın Denencelerine Yönelik Bulgular

5.1.1. Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerin İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyine Etkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın, "öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi kullanılan yöntemlere göre farklılaşmaktadır" şeklinde ifade edilen denencesini test etmek amacıyla, öğretmenlerin inanç öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmek üzere kullandıkları yöntemler ile İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ölçeğinden elde edilen katılım toplam puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar tablo 4 de verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik katılım toplam puanlarının kullandıkları yöntem değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	2611,740	5	522,348	0.720	0.611
Gruplar İçi	59517,351	82	725,821		
Toplam	62129,091	87			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğretmenlerin katılım toplam puanları ile kullandıkları yöntemler arasında anlamlı bir fark yoktur. [$F(5-82)=0,720, p>.05$].

Her ne kadar öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik ölçekten elde edilen puanlar ile öğretmenlerin kullandıkları yöntemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmasa da matematiksel farklılaşmaları sunmak, öğretmenlere göre inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde öğretmenlerin kullandıkları yöntemlerin etkisi hakkında fikir verecektir.

Tablo 5. Öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik katılım toplam puanları ile kullandıkları yöntemler arasındaki betimsel analiz sonucu

	N	Mean	Std. Deviation
Düz anlatım-soru-cevap	32	174,4375	26,87598
Ayet hadis-kıssa	9	168,2222	18,94583
Görsel işitsel araçlar	12	164,8333	29,06680
Örnek	20	168,5500	32,11079
Ders kitabı	7	155,7143	25,53895
Çeşitli yöntemler	8	174,6250	14,42159
Total	88	169,6818	26,72316

Tabloya göre öğretmenlerin çeşitli yöntemleri bir arada kullanması, inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde diğer yöntemlere nazaran daha etkilidir.

5.1.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşmesinde Ders Kitaplarının Yeterliliğine Yönelik Bulgular

Araştırmanın, “öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde ders kitapları yeterlidir” şeklinde ifade edilen denencesini test etmek amacıyla, öğretmenlerin inanç öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmek üzere ders kitaplarının yeterliliğine yönelik görüşleri ile İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ölçeğinden elde edilen toplam puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup

olmadığını belirlemek için ilişkisiz örneklem için T-testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik katılım toplam puanlarının, ders kitaplarının yeterliliğine ilişkin görüşlerine göre farklılaşma durumuna ait T-testi analizi sonuçları:

Ders Kitabı Yeterliliği	N	X	S	Sd	t	p
Yetersiz	61	166,9836	28,54499	86	-1,432	,156
Yeterli	27	175,7778	21,29704			

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ölçөгünden elde edilen toplam puanları ile inanç öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmek üzere ders kitaplarının yeterliliğine yönelik görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşma yoktur. [t (86) = -1,432 p >.05].

Bu bulgu bize, öğretmenlerin ders kitaplarının yeterliliğine ilişkin görüşlerinin, onların İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşmesi üzerine etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Buna göre; ders kitaplarının yeterli olup olmamasının, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşmesini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Her ne kadar öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik toplam puanları ile ders kitaplarının yeterliliğine ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmasa da, matematiksel farklılaşmaya bakarak (yeterli şeklinde görüş ileri sürenlerin toplam puanları 175 yetersiz şeklinde görüş ileri sürenlerin toplam puanları 166), İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde ders kitaplarının yeterli olduğu ileri sürülebilir.

5.1.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşmesi Üzerinde Öğrencilerinin İnanç Öğrenme Alanı Konularını Öğrenmede Zorlandıkları Konuların Etkisine Yönelik Bulgular

Araştırmamızın, “öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde öğrenmede zorlandıkları konulara göre farklılaşmaktadır” şeklinde ifade edilen denencesini test etmek amacıyla, öğretmenlerin inanç öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmek üzere zorlandıkları konular ile İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ölçeğinden elde edilen katılım toplam puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik katılım puanı ortalamalarının öğrencilerin öğrenmede zorlandıkları konular değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	2157,005	5	431,401	590	,708
Gruplar İçi	59972,086	82	731,367		
Toplam	62129,091	87			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğretmenlerin katılım toplam puanları ile kullandıkları yöntemler arasında anlamlı bir fark yoktur. [$F(5-82)=590, p>.05$].

Her ne kadar öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik ölçekten elde edilen puanlar ile öğretmenlere göre öğrencilerin öğrenmede zorluk yaşadıkları konular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmasa da matematiksel farklılaşmaları sunmak, öğretmenlere göre inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde öğrencilerin öğrenmede zorluk çektikleri konuların etkisi hakkında fikir verecektir.

Tablo 8. Öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik katılım toplam puanları ile öğretmenlerin öğrencilerin öğrenmede zorluk çektikleri konular arasındaki betimsel analiz sonucu

	N	Mean	Std. Deviation
Allahın varlığı	16	164,5625	29,54763
Ahiret hayatı	8	176,6250	16,64707
Görünmeyen varlıklar	4	157,7500	14,97498
Kader	14	166,2857	29,05281
sihir-fal-büyü	3	162,6667	46,69404
Hepsi	43	173,0000	26,24518
Total	88	169,6818	26,72316

Tabloya göre öğretmenler tarafında öğrencilerin öğrenmesinin zor olduğu ifade edilen Ahiret hayatı konusu, inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde diğer konulara göre daha etkilidir.

Sonuç

Bu araştırma, öğretmenlere göre, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi inanç öğretimi konularının kazanımlarının gerçekleşme düzeyini tespit amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Analizler sonucunda, öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyine katılımlarını ifade eden maddelerden 9'una "çok iyi", 34'üne "iyi" düzeyde katıldıkları görülmektedir. Kazanımların "orta" "az" ve "çok az" düzeyde gerçekleşir sonucu gözlemlenmemiştir. Sınıf seviyesi yükseldikçe de kazanımların gerçekleşme düzeylerinin arttığı görülmektedir. Örneğin, katılımcıların en çok katıldıkları madde; 8. Sınıf 6. Kazanımı olan "Her canlının bir sonu olduğunun farkına varır" maddesi, en az katıldıkları madde ise, 7. Sınıf 5. Kazanımı olan, "Cinlerin varlığı ile ilgili Kur'an'dan örnekler verir" maddesidir.

Araştırmanın, "öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi kullanılan yöntemlere göre farklılaşmaktadır" şeklinde ifade edilen denencesi, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik ölçekten elde edilen puanlar ile öğretmenlerin kullandıkları yöntemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma

olmadığından doğrulanmamıştır. Ancak matematiksel olarak farklı yöntemleri kullananların kazanımların daha iyi gerçekleştiğine yönelik puanları daha yüksektir.

Öğretmenlerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyine yönelik katılım toplam puanları ile kullandıkları yöntemler arasındaki betimsel analiz sonucunda, çeşitli yöntemler bir arada kullanıldığında, kazanımların yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir.

Araştırmanın, “öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde ders kitapları yeterlidir” şeklinde ifade edilen denencesi, öğretmenlerin inanç öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmek üzere ders kitaplarının yeterliliğine yönelik görüşleri ile İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ölçeğinden elde edilen toplam puan arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi sonucu doğrulanmıştır.

Araştırmanın, “öğretmenlere göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşmesinde öğrenmede zorlandıkları konulara göre farklılaşmaktadır” şeklinde ifade edilen denencesi, uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, öğretmenlerin inanç öğrenme alanındaki kazanımları gerçekleştirmek üzere zorlandıkları konular ile İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ölçeğinden elde edilen katılım toplam puanları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmadığı için doğrulanmamıştır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İnanç Öğrenme Alanı konularından, öğrenmede zorlandıkları konular içerisinde, ahiret hayatı konusunun öne çıktığı görülmektedir.

Sonuç olarak, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nin planlanan doğrultuda başarılı bir süreç izlemesi için öğretmenler, ellerindeki araç ve materyalleri en iyi şekilde değerlendirerek, farklı öğretim yöntemlerini birlikte kullanarak, ders içi ve ders dışı yaklaşımları ile öğrencileri motive ederek, öğrencilerde derse ve öğrenmeye ait olumlu yaşantılar geliştirmeye çalışarak, kazanımların yüksek düzeyde gerçekleşmesine katkıda bulunabilirler. Öğretmenin bireysel farklılıklara dayalı olarak yöntemleri zenginleştirilmesi, geleneksel yöntemler yerine öğrenciyi ve öğrencideki bireysel farklılıkları dikkate alan, çoklu zekâ kuramı vb. yöntemlere ağırlık vermesi, öğrencinin; okula, derse ve öğretmene yönelik tutumlarında olumlu yönde artışa neden olabilir.

Kaynakça

- Altaş, Nurullah, “Türkiye’de Örgün Öğretimde Dinin Yeri”, *Marife Dergisi*, Sayı: 1, Bahar 2002, ss. 219-229.
- _____, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.
- Arıcı, İsmail, “Öğrencilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenine Yönelik Tutumları”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12/2, 2007, ss. 169-189.
- Ayhan, Halis, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Başlıca Meseleleri”, *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri (8-10 Nisan 1988)*, DİB Yayınları, Ankara, 1991, ss. 341-346.
- Ayhan, Halis-Hökelekli, Hayati-Öcal, Mustafa-Mehmedoğlu, Yurdagül-Ekşi, Halil, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri Üzerine Çok Yönlü Bir Alan Araştırması”, *SE-DAR*, İstanbul, 2002.
- Balcı, Ali, *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 5. Baskı, PegemA Yayınları, Ankara, 2005.
- Beauchamp, George A. *Curriculum Theory*, Illinois, 1975.
- Bilgin, Beyza. “1980 Sonrası Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Zorunlu Oluşu ve Program Anlayışları”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar*, 28-30 Mart 2001-İstanbul, MEB Yayınları, Ankara, 2003, ss. 671-693.
- _____, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Yeni Çizgi Yayınları, Ankara, 1995.
- Bilgin, Beyza- Selçuk, Mualla, *Din Öğretimi*, Akid Yay., Ankara, 1991.
- Demirel, Özcan, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Kardeş Kitap ve Yayınevi, Ankara, 1998.
- Doğan, Hıfzı. *Analiz ve Program Hazırlama*, AÜEBF Yayınları, Ankara, 1982.
- _____, *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*, Önder Matbaacılık, Ankara, 1997.
- Doğan, Recai-Altaş, Nurullah. “Din Öğretiminde Yeni Yöntem Tartışmalarında Kuramdan Uygulamaya İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları (Ankara Modeli)”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, c. II, Sayı: 5, Ocak 2004, ss. 23-38.
- Doğan, Recai-Tosun, Cemal, *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, PegemA Yay., Ankara, 2003.
- Ekşi, Aysel, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarının Durumu”, *Ortaöğretim Kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi ve Sorunları*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, 1991, ss. 121-134.
- Ertürk, Selahattin. *Eğitimde Program Geliştirme*, 9. Baskı, Ankara, 1997.
- Goldman, Ronald *Readiness for Religion: A Basis for Developmental Religious Education*, The Seabury Press, New York, 1970.
- Koçer, Hasan Ali, “Genel Eğitimin Bütünlüğü İçinde Din Eğitiminin Yeri”, *Türkiye I. Din Eğitimi Semineri*, İlahiyat Vakfı Yayınları, Ankara, 1981, ss. 17-25.

Küçük, Abdurrahman-Tümer, Günay. *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1993.

Lee, James Michael, *The Content of Religious Instruction*, Religious Education Press, Birmingham-Alabama, 1985.

Lindbeck, George, *The Nature of Doctrine: Religion and Theology in a Postliberal Age*, Philadelphia, 1984.

Öcal, Mustafa, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ulaşılması Gereken Hedefler ve Gerçekleşme Oranları", *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim ve Öğretiminin Problemleri*, İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı Yayınları, Kayseri, 1998, ss.101-157.

Selçuk, Mualla, "Din Öğretiminin Kuramsal Temelleri", *Uluslararası Din Eğitimi Sempozyumu*, TÖMER, Ankara 1997, ss. 28-35.

_____ "Din Öğretimi Özgürleştiren Bir Süreç Olabilir mi?", *İslâmiyât*, Ocak-Mart 1998, c. 1, Sayı: 1, ss. 71-86.

Shepherd, John, "İslam ve Din Eğitimi (Mezhebe Dayalı Olmayan Yaklaşım)", *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri*, 8-10 Nisan 1988, DİB Yayınları, Ankara, 1991, ss. 370-378.

Stratemeyer, Florence, *Developing A Curriculum for Modern Life*, Second Edition, Teachers College Columbia University, New York, 1957.

Tezer, Yusuf-Annaç, Ahmet, "Orta Öğretimin-Mesleki Öğretimin Meseleleri", *Yeni Bir Yüzyıla Girerken Meselelerimiz*, Milliyetçiler IV. Büyük Kurultayı, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul, 1987, ss. 187-197.

Tosun, Cemal, "2000'li Yıllarda Türkiye'de Din Öğretimi", *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Araştırmaları*, Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar, MEB Yayınları, Ankara, 2003, ss. 753-767.

_____ "Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimine Genel Bir Bakış", *Tartışılan Değerler Açısından Türkiye*, TDV Yayınları, Ankara, 1996, ss. 95-111.

Ural, Ayhan-Kılıç, İbrahim, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Detay Yayınları, Ankara, 2005.

Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.